

Sygn. akt I ACa 326/13

## WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 lipca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

|                 |  |
|-----------------|--|
| Przewodniczący: | SSA Halina Zarzeczna                                   |
| Sędziowie:      | SA Ryszard Iwankiewicz (spr.)<br>SA Mirosława Gołuńska |
| Protokolant:    | sekr. sądowy Justyna Kotlicka                          |

po rozpoznaniu w dniu 24 lipca 2013 r. na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa A. C.

przeciwko Gminie Miasto S.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 21 stycznia 2013 r., sygn. akt I C 994/12

I. **oddala apelację,**

II. **zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.**

**Mirosława Gołuńska Halina Zarzeczna Ryszard Iwankiewicz**

Sygn. akt I ACa 326/13

## UZASADNIENIE

Powódka A. C. wniosła w dniu 29 marca 2011 r. pozew przeciwko Gminie Miasto S. o ograniczenie tytułów wykonawczych – wyroków Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 28 lipca 2005 r., sygn. akt I C 1598/04, i Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 8 lutego 2007 r., sygn. akt I ACa 853/06, zaopatrzonych w klauzulę wykonalności z dnia 23 kwietnia 2008 r. do kwoty 70.750 zł, opierając swoje roszczenia na art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Powódka wyjaśniła, że na podstawie ww. tytułów wykonawczych pozwana dochodzi od powódki zapłaty należności w kwocie 222.957,06 zł jako zaległości z tytułu opłat rocznych za użytkowanie wieczyste w latach 2000-2004 nieruchomości położonej

w S. przy ul. (...), działka gruntu nr (...). Powódka zarzuciła, że wysokość opłaty rocznej w umowie określono na 3 % wylicytowanej ceny, gdy tymczasem zgodnie z bezwzględnie wiążącym przepisem art. 72 ust. 3 pkt 4 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami opłata z tytułu użytkowania wieczystego powinna wynosić 1% ceny. Opłata roczna winna więc wynieść 1 % ceny wylicytowanej, tj. 15.150 zł rocznie.

W piśmie procesowym z dnia 21 października 2011 r. powódka podniosła zarzut potrącenia przysługującej jej kwoty 152.207,06 zł z tytułu wyrządzenia przez pozwaną szkody poprzez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej z art. 417 § 1 k.c. i określenie stawki opłaty rocznej na 3% ceny, zamiast 1% ceny, zgodnie z przepisami ustawy. Szkodą jest pomniejszenie majątku powódki właśnie o kwotę 152.207,06 zł. Wyjaśniła nadto, że kwota, której się domaga i przedstawia do potrącenia, wynika z różnicy pomiędzy kwotą 222.957,06 zł wynikającą z tytułów wykonawczych, przy zastosowanej stawce 3%, a kwotą 70.750 zł wyliczoną na podstawie stawki 1 % od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2004 r.

W odpowiedzi na pozew pozwana Gmina Miasto S. wniosła o oddalenie powództwa i zwrot kosztów procesu. Jej zdaniem twierdzenie powódki, że została zastosowana nieprawidłowa stawka opłaty rocznej, nie podpada pod żaden z trzech punktów art. 840 k.p.c. Jeżeli powódka kwestionowała stawkę opłaty rocznej, to mogła to podnosić przy merytorycznym rozpoznaniu poprzedniej sprawy.

Na rozprawie w dniu 20 września 2012 r. powódka rozszerzyła żądanie pozwu domagając się łącznie ograniczenia wykonalności tytułów wykonawczych o kwotę 222.957,06 zł. Wartość przedmiotu sporu powódka oznaczyła na kwotę 141.500 zł.

W piśmie procesowym z dnia 10 stycznia 2013 r., wniesionym już po zamknięciu rozprawy w dniu 9 stycznia 2013 r., powódka podtrzymała zarzut potrącenia kwoty 574.922,32 zł tytułem szkody wyrządzonej powódce przez pozwaną poprzez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej.

Wyrokiem z dnia 21 stycznia 2013 r., sygn. akt I C 994/12, Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił powództwo i zasądził od powódki A. C. na rzecz pozwanej Gminy Miasto S. kwotę 3600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy oparł przedmiotowy wyrok na ustaleniach faktycznych, z których wynikało, że w dniu 14 stycznia 1999 r. powódka A. C. zawarła z pozwaną Gminą Miasto S. umowę o oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położoną w S. przy zbiegu ulic (...) w S.. W dniu 25 marca 2004 r. Gmina Miasto S. wytoczyła przed Sądem Okręgowym w Szczecinie powództwo przeciwko A. C. o zapłatę kwoty 176.800 zł wraz z odsetkami od kwot 40.450 zł, 45.450 zł, 45.450 zł i 45.450 zł odpowiednio od 1 kwietnia 2000 r., 2001 r., 2002 r. i 2003 r. Przedmiotem roszczenia były opłaty roczne za użytkowanie wieczyste ww. nieruchomości. Pozwana rozszerzyła następnie żądanie pozwu o kwotę 45.450 zł z odsetkami od 1 kwietnia 2004 r. oraz kwoty 486,58 zł i 220,48 zł tytułem opłaty za rok 2004 oraz odsetek za nieterminowe wpłaty (k. 159 akt I C 1598/04). Sąd uwzględnił powództwo w całości wyrokiem z dnia 28 lipca 2005 r., w którym zasądził od A. C. kwotę 222957,96 zł z ustawowymi odsetkami. Apelacja pozwanej została oddalona.

Na podstawie takich ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy uznał, iż roszczenie powódki oparte na art. 840 § 1 ust. 2 k.p.c. nie jest zasadne. Powódka podniosła zarzut potrącenia wierzytelności z tytułu szkody, jaka została jej wyrządzona przez to, że pozwana ustaliła w uchwale Zarządu Miasta nr (...) z 29 października 1998 r. oraz w umowie z 14 stycznia 1999 r. stawkę opłaty rocznej w wysokości 3 %, zamiast 1 % ceny, jak wynikałoby z art. 72 ust. 3 pkt 4 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. Sąd Okręgowy wyjaśnił, że zarzuty przytoczone przez powódkę wskazują więc na zdarzenia, które w sposób oczywisty miały miejsce przed zamknięciem rozprawy w dniu 14 lipca 2005 r. przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawie I C 1598/04. Dotyczy to zarówno zarzutu ustalenia w umowie opłaty rocznej, jak i zarzutu potrącenia z tytułu wyrządzenia powódce szkody. Obowiązujące przepisy nie pozwalają na skuteczne powoływanie się na takie okoliczności w celu pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności, co wynika z uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r. (sygn. III CZP 16/12, OSNC 2012/11/129), którego poglądy podzielił Sąd pierwszej instancji. W konkluzji uznał, że nie mogą być podstawą powództwa opozycyjnego zarzuty skierowane przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, zmierzające do zmiany jego

treści. Przedmiotem rozpoznania w sprawie wszczętej powództwem opozycyjnym nie mogą być więc zdarzenia istniejące przed powstaniem tytułu korzystającego z powagi rzeczy osądzonej, gdyż wówczas jego uwzględnienie prowadziłoby do zanegowania tej powagi i zakwestionowania prawomocnych orzeczeń, co jest niedopuszczalne. Sąd rozpoznający powództwo opozycyjne jest bezwzględnie związany wyrokiem wydanym w sprawie między wierzycielem a dłużnikiem co do ustalonego w sentencji obowiązku świadczenia. Z tego względu - przy orzekaniu na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., gdy tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądu - uwzględnia się wyłącznie zdarzenia, które nastąpiły po wydaniu tego wyroku, a ściślej, po zamknięciu rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.). W konsekwencji nie wzrusza się ustaleń stojących za prawomocnym orzeczeniem ani nie wydaje odmiennego rozstrzygnięcia co do roszczenia procesowego istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy. W związku z powyższym Sąd uznał, że powołane przez powódkę zarzuty są chybione - ponieważ zostały oparte na okolicznościach faktycznych, które uległy prekluzji z chwilą zamknięcia rozprawy przed Sądem Okręgowym w Szczecinie w sprawie I C 1598/04. O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 6 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 z 2002 r. ze zm.).

Apelację od powyższego wyroku wywiodła powódka, wnosząc o jego **zmianę i uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku** i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Zaskarżonemu rozstrzygnięciu zarzuciła naruszenie: art. 498 k.c. oraz 499 k.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., art. 77 Konstytucji Rzeczypospolitej oraz art. 417 k.c., a także art. 232k.p.c., art. 233 k.p.c. oraz art. 328 k.p.c.

W uzasadnieniu apelacji podniesiono, że powódka nie podnosiła wcześniej zarzutów dotyczących stawki opłaty rocznej, albowiem w trakcie postępowania w sprawie I C 1598/04, jak również w dniu zawarcia umowy o oddanie w użytkowanie wieczyste, działała w pełnym zaufaniu do działań podejmowanych przez władzę publiczną - Gminę Miasto S.. Jej zdaniem, Sąd nie rozpoznał istoty sprawy i nie rozstrzygnął ani nie dokonał oceny skutków oświadczenia o potrąceniu w kontekście daty tego oświadczenia, jako mającej miejsce po wydaniu tytułu egzekucyjnego, a zatem przy spełnieniu przesłania z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Sąd w sposób wadliwy z punktu widzenia logiki i zasad doświadczenia życiowego dał też wiarę określonym dowodom, pomijając inne dowody w sprawie, nie wskazał przyczyn ich pominięcia i odmówienia im mocy dowodowej, nie uwzględnił jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo-skutkowych. Następnie skarżąca wskazała na stanowisko judykatury, że oparcie powództwa przeciwegzekucyjnego na fakcie wygaśnięcia wierzytelności wskutek potrącenia jest możliwe także wtedy, gdy warunki do złożenia oświadczenia o potrąceniu powstały przed zamknięciem rozprawy, niemniej powód złożył stosowne oświadczenie dopiero po tej chwili. Nadto, zgodnie z treścią art. 77 Konstytucji każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, zaś wierzytelność przedstawiona do potrącenia obejmuje szkodę wyrządzoną w latach 2000-2006, a więc również zdarzenia powstałe po zamknięciu rozprawy w sprawie I C 1598/04.

***W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie od powódki na swą rzecz kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję według norm przepisanych***

***Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:***

Apelacja powódki okazała się niezasadna, a argumentacja w niej zaprezentowana nie mogła doprowadzić do weryfikacji rozstrzygnięcia, w postulowanym przez skarżącą kierunku.

Powódka oparła konstrukcję apelacji na twierdzeniach o wadliwości rozstrzygnięcia Sądu z uwagi na brak rozpoznania istoty sprawy, a mianowicie, bez dokonania oceny podniesionego przez nią zarzutu potrącenia, w którym upatrywała podstaw do uwzględnienia wytoczonego przez nią powództwa o pozbawienie wykonalności tytułów wykonawczych w postaci zaopatrzonych w klauzule wykonalności wyroków Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 28 lipca 2005 r., sygn. akt I C 1598/04, i Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 8 lutego 2007 r., sygn. akt I ACa 853/06.

Syntetycznie rzecz ujmując przypomnieć trzeba, że w piśmie procesowym z dnia 21 października 2011 r. powódka przedstawiła do potrącenia kwotę, która obejmuje różnicę pomiędzy kwotą 222.957,06 zł wynikającą z ww. tytułów

wykonawczych, przy zastosowanej stawce 3%, a kwotą 70.750 zł wyliczoną na podstawie stawki 1% za okres od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2004 r. (vide: k. 54 i 55 akt sprawy). Przy czym powódka nie wykazała, aby wcześniej złożyła pozwanej oświadczenie o potrąceniu wierzytelności, a zatem zarzut potrącenia obejmował zarazem takie oświadczenie.

Tymczasem trafnie Sąd pierwszej instancji zauważył, iż na podstawie ww. orzeczeń A. C. została zobowiązana do zapłaty na rzecz Gminy Miasto S. kwoty 222.957,06 zł wraz z ustawowymi odsetkami tytułem opłaty rocznej za wieczyste użytkowanie tożsamego gruntu za lata 2000-2004, przy wyliczeniu której zastosowana została jako właściwa stawka 3%. Faktycznie zatem aktualne stanowisko wyrażane przez stronę powodową godzi w prawomocność tych wyroków, którą próbuje ona kwestionować w trybie przepisu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Wobec tego słusznie Sąd Okręgowy oddalił powództwo z uwagi na przyjęcie, iż zarzuty A. C. – czy to dotyczące ustalenia w umowie z dnia 14 stycznia 1999 r. nieprawidłowej opłaty rocznej czy to dotyczące potrącenia kwoty z tytułu szkody, której upatrywała ona właśnie w różnicy pomiędzy opłatą prawidłową rzędu 1% ceny a błędnie ustaloną przez pozwaną rzędu 3% - nie mogły okazać się skuteczne w niniejszym postępowaniu z powództwa opozycyjnego, albowiem w istocie prowadziłyby do podważenia prawomocności materialnej ww. wyroków sądowych zapadłych w sprawie I C 1598/04 (I ACa 853/06). Sąd Apelacyjny w całości zatem aprobejuje szczegółowo przedstawioną w tym względzie przez ten Sąd, stosownie do wymogu z art. 328 § 2 k.p.c., argumentację prawną, zaznaczając jedynie, iż nie była poddana badaniu w ogóle kwestia zachowania terminu z art. 843 § 3 k.p.c.

W konsekwencji niezasadne okazały się sformułowane w apelacji zarzuty nie rozpoznania istoty sprawy oraz naruszenia przepisów prawa materialnego, jak i przepisów postępowania. Odnosnie tych ostatnich stwierdzić trzeba, że ocena materiału dowodowego została dokonana przez Sąd pierwszej instancji w sposób prawidłowy, odpowiadający kryteriom z art. 233 § 1 k.p.c., a przez to nie może być uznana za dowolną. Dla skuteczności zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie wystarcza zresztą stwierdzenie o wadliwości dokonanych ustaleń faktycznych, odwołujące się do stanu faktycznego, który w przekonaniu skarżącego odpowiada rzeczywistości. Konieczne jest tu wskazanie przyczyn dyskwalifikujących postępowanie sądu w tym zakresie. W szczególności skarżący powinien wskazać, jakie kryteria oceny naruszył sąd przy ocenie konkretnych dowodów, uznając brak ich wiarygodności i mocy dowodowej lub niesłuszne im je przyznając (tak Sąd Najwyższy m.in. w orzeczeniach z dnia: 23 stycznia 2001 r., IV CKN 970/00, LEX nr 52753; 12 kwietnia 2001 r., II CKN 588/99, LEX nr 52347; 10 stycznia 2002 r., II CKN 572/99, LEX nr 53136). Zarzut postawiony przez apelującą w tej mierze tak opisanym kryteriom nie odpowiada. W istocie nie wskazała ona bowiem jakież to konkretnie dowody w sprawie miał Sąd Okręgowy niewłaściwie ocenić, skoro materiał dowodowy, którym dysponował w analizowanym przypadku, ograniczał się do akt postępowania I C 1598/04, którego przebieg był przecież bezsporny, oraz umowy z dnia 14 stycznia 1999 r. i odpisu wyroku wydanego w innej sprawie (bez udziału powódki) pod sygn. akt I C 1642/10. Nie sposób jest także dociec, w czym powódka upatrywała naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisu art. 232 k.p.c., zawierającego zasadę obowiązku przedstawiania dowodów przez stronygo regułę rozkładu ciężaru dowodu, nie wyjaśniła szerzej tego zarzutu w uzasadnieniu swej apelacji. W rzeczywistości zatem wszystkie zarzuty A. C. sprowadzały się tak naprawdę do kwestionowania oceny prawnej Sądu pierwszej instancji w zakresie przedstawionych przez nią okoliczności na płaszczyźnie przesłanek z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.

Pierwzoplanowo uwypuklić należy, iż powództwo przeciwegzekucyjne (opozycyjne) jest przysługującym dłużnikowi środkiem merytorycznej obrony przed egzekucją. Nie może ono jednak prowadzić do podważenia treści tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. W niniejszej sprawie, gdy tytuł wykonawczy stanowi orzeczenie sądowe, podstawę powództwa opozycyjnego mógł stanowić wyłącznie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Oznacza to, że zasadność roszczenia powódki o pozbawienie wykonalności wyroków Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 28 lipca 2005 r., sygn. akt I C 1598/04, i Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 8 lutego 2007 r., sygn. akt I ACa 853/06, mogła być rozpatrywana tylko na podstawie zdarzeń, które zasadniczo nastąpiły po powstaniu tytułu egzekucyjnego, właściwie po zamknięciu rozprawy, wskutek których zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane.

Taki kształt przesłanek roszczenia o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci orzeczenia sądowego jednoznacznie wskazuje, iż założeniem ustawodawcy było uniemożliwienie wykorzystywania tego środka obrony przez dłużnika do ponownego merytorycznego rozpoznania prawomocnie zakończonej sprawy. Podnoszeniu zarzutów

odnoszących się do prawidłowości procedowania przez sąd przy wydawaniu orzeczenia w pierwszej instancji czy słuszności jego rozstrzygnięć służą bowiem środki odwoławcze (apelacja, zażalenie), dzięki skorzystaniu z których strona może poddać niekorzystne dla niej orzeczenia sądowej kontroli instancyjnej. Natomiast podważenie prawomocnego orzeczenia sądowego może nastąpić tylko w trybie nadzwyczajnych środków zaskarżenia (skargi kasacyjnej, wznowienia postępowania). Stąd też Sąd w postępowaniu z powództwa przeciwegzekucyjnego nie może badać słuszności orzeczenia sądowego w chwili jego wydania, godziłoby to bowiem w powagę rzeczy osądzonej. Już w uchwale Sądu Najwyższego składu siedmiu sędziów z dnia 16 listopada 1954 r., 1 CO 41/54 (OSN 1956, nr 1, poz. 3), stwierdzono, że wyrok prawomocny ma ten skutek, iż prekluduje cały materiał, który przy rozpoznaniu sprawy wchodzi w zakres podstawy faktycznej żądania pozwu, niezależnie od tego, czy został on przedstawiony przez strony w toku postępowania. Oznacza to, że jeżeli określone okoliczności faktyczne i oparte na nich zarzuty istniały w chwili zamknięcia rozprawy, lecz nie zostały przytoczone przez stronę, podlegają wykluczającemu (prekluzyjnemu) działaniu prawomocności (vide: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., III CZP 128/10, OSNC 2011/10/108).

Potwierdził takie stanowisko Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 grudnia 1972 r., II PR 372/72 (OSP 1973/11/222), wskazując, że powództwo opozycyjne przewidziane w art. 840 k.p.c. nie prowadzi do ponownego merytorycznego rozpoznania sprawy zakończonej prawomocnym orzeczeniem. W związku z tym nie jest dopuszczalna merytoryczna zmiana uprzednio wydanego prawomocnego orzeczenia na podstawie przepisu art. 840 k.p.c. Natomiast przesłanką dla prawidłowego stosowania tego przepisu jest stwierdzenie, że - pomimo prawomocności orzeczenia - orzeczenie to nie może być egzekwowane na skutek nowych zdarzeń, jakie nastąpiły po zamknięciu rozprawy (np. spełnienie świadczenia, potrącenie, przedawnienie roszczenia). Co do zasady podstawą powództwa opozycyjnego przewidzianego w art. 840 § 1 pkt 2 in fine k.p.c. może być też zarzut spełnienia świadczenia, jeżeli został zgłoszony w czasie postępowania rozpoznawczego przez pozwanego (dłużnika), lecz nie został rozpoznany.

Nie negując więc samej zasady, na którą powołuje się apelująca i która niewątpliwie znajduje oparcie w utrwalonym już stanowisku w orzecznictwie, iż podstawą powództwa z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. może być potrącenie, mimo że zarzut potrącenia powód mógł zgłosić w postępowaniu rozpoznawczym w sprawie, w której został wydany tytuł wykonawczy, gdyż takie potrącenie może być zdarzeniem, wskutek którego zobowiązanie wynikające z tytułu wykonawczego wygasło - art. 498 k.c. (tak: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1993 r., III CZP 141/93, OSNC 1994/5/102), Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, iż przedstawiona do potrącenia wierzytelność nie może naruszać powagi rzeczy osądzonej prawomocnego orzeczenia.

Do tożsamyh wniosków prowadzi też treść uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 16/12 (OSNC 2012/11/129), z której fragmenty uzasadnienia zostały już szeroko przywołane przez Sąd pierwszej instancji, a z której wynika, że przy orzekaniu na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., gdy tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądu, uwzględnia się wyłącznie zdarzenia, które nastąpiły po wydaniu tego wyroku, a ściślej, po zamknięciu rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.), i w konsekwencji nie wzrusza się ustaleń stojących za prawomocnym orzeczeniem.

Oceniając natomiast dokonaną w 2004 r. zmianę art. 840 § 1 k.p.c. (w wyniku której w punkcie 2 tego przepisu po wyrazach "gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może powództwo oprzeć także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy" dodano frazę "a także zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie", czyli także poprzez potrącenie) Sąd Najwyższy podkreślił, że ustawodawca nie dał jakiegokolwiek znaku uzasadniającego wniosek, iż gruntownie przekształca uformowany przed wielu laty i niekwestionowany model powództwa opozycyjnego, nadając mu np. charakter środka zaskarżenia sui generis, oraz że czyni wyłom w zasadzie prekluzji materiału faktycznego wiążanej z prawomocnością wyroku.

W tej sytuacji Sąd Najwyższy dalej wywodził, iż językowa wykładnia art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. nie może być uznana za wystarczającą, gdyż jej wyniki podważają podstawowe zasady procesu cywilnego. Uznanie, że analizowany przepis umożliwia korektę wyników przeprowadzonego postępowania rozpoznawczego zmaterializowanych w prawomocnym wyroku z powołaniem się na niezgłoszony lub pominięty w tym postępowaniu (prawidłowo lub błędnie) zarzut spełnienia świadczenia nie tylko naruszałoby zasadę koncentracji materiału procesowego oraz burzyłoby konstrukcję powództwa opozycyjnego, ale przede wszystkim godziłoby w fundamentalne, aksjomatyczne wartości procesowe w

postaci prawomocności materialnej orzeczeń co do istoty sprawy oraz ich powagi rzeczy osądzonej. Tym samym doszłoby do rozregulowania systemu prawa procesu cywilnego oraz zakłócenia spójności i koherentności kodeksu. Uznanie takiej wykładni za miarodajną byłoby także bezzasadnym i nieracjonalnym premiowaniem strony niedbałej, która nie strzeże swoich interesów i nie korzysta z praw przysługujących jej w czasie postępowania rozpoznawczego (por. np. art. 217 § 1 k.p.c.), nie wyłączając prawa do wnoszenia środków odwoławczych lub innych środków zaskarżenia.

Kierując się zatem w stronę wykładni celowościowej oraz funkcjonalnej Sąd Najwyższy dostrzegł, że w wyniku licznych zmian ustawowych dostosowujących postępowanie cywilne do wymagań współczesności w kodeksie pojawiły się przepisy uniemożliwiające pozwanemu wykazanie w toku sprawy faktu wygaśnięcia zobowiązania będącego przedmiotem roszczenia powoda (np. zakaz korzystania z zarzutu potrącenia w okolicznościach przewidzianych w art. 493 § 3 lub art. 505<sup>4</sup> § 2 k.p.c., dokonanego przed zamknięciem rozprawy). Przy tym zarzut spełnienia świadczenia, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., należy rozumieć szeroko jako każdy zarzut wskazujący na wygaśnięcie obowiązku stwierdzonego w tytule wykonawczym, jeżeli z powodu ustawowych ograniczeń kognitywnych nie mógł być rozpoznany i uwzględniony w orzeczeniu stanowiącym tytuł egzekucyjny, mimo iż dotyczy zdarzeń sprzed zamknięcia rozprawy. Wykładnię tę dodatkowo uzasadnia pogląd, że umorzenie długu przez potrącenie traktowane jest w doktrynie jako jego spełnienie; potrącenie jako sposób wygaszenia stosunku zobowiązaniowego uznaje się za równoważny ze spełnieniem świadczenia (zapłatą).

Sąd Najwyższy wreszcie konkludował, że przeoczenia i błędy sądu podlegają naprawie w postępowaniu odwoławczym lub kasacyjnym, a prekluzja procesowa ma charakter bezwzględny, więc nie może być "korygowana" w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego.

Reasumując powyższe rozważania, w kontekście zarzutów apelującej, Sąd Apelacyjny pragnie wyjaśnić, że nawet teoretycznie dopuszczalny zarzut potrącenia dokonanego po zamknięciu rozprawy w postępowaniu rozpoznawczym w sprawie, w której został wydany tytuł wykonawczy, nie może obejmować wierzytelności, która godziłaby w prawomocność materialną takiego orzeczenia. Tymczasem tego rodzaju sytuacja miała miejsce w niniejszym przypadku, albowiem wszystkie zarzuty podniesione przez powódkę mogły być przez nią - jako pozwaną - podniesione już w sprawie o zapłatę, która toczyła się pod sygn. akt I C 1598/04 (I ACa 853/06), zaś ich rozpoznawanie i ewentualne uwzględnienie w sprawie wszczętej powództwem opozycyjnym prowadziłoby do podważenia powagi rzeczy osądzonej wynikającej z prawomocnych wyroków Sądu Okręgowego w Szczecinie i Sądu Apelacyjnego w Szczecinie zapadłych w owej poprzednio rozstrzygniętej sprawie. Nawet więc jeśli ustalona w umowie z 14 stycznia 1999 r. stawka opłaty rocznej za wieczyste użytkowanie na poziomie 3% wylicytowanej ceny gruntu (którą zaakceptowały sądy obu instancji) byłaby sprzeczna z przepisami ustawy o gospodarce nieruchomościami, to A. C. powinna była tego rodzaju zastrzeżenia oraz ewentualne błędy sądu zgłaszać w toku poprzedniego procesu o zapłatę, a nie wykorzystywać do tego powództwo przeciwegzekucyjne, które ze swej istoty służy realizacji innych celów.

Innymi słowy, powódka nie może obecnie skutecznie podważyć wyroków wydanych przez sąd pierwszej instancji i sąd odwoławczy w toku niniejszego powództwa, do czego prowadziłaby akceptacja rzekomej wierzytelności, która miałaby jej przysługiwać z tytułu szkody w wysokości różnicy 2 % w stawce opłaty rocznej za okres lat 2000-2004 i którą przedstawiła do potrącenia. Zgodnie bowiem z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej. Moc wiążąca orzeczenia określona w tym przepisie w odniesieniu do sądów oznacza, że muszą one przyjmować, iż dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak to orzeczono w prawomocnym orzeczeniu. Zatem w kolejnym postępowaniu sąd jest związany prawomocnym orzeczeniem, rozumianym jako określona wypowiedź sądu rozpoznającego poprzednią sprawę, będącą syntezą ustaleń faktycznych i prawnych (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 19 maja 2005 r., I ACa 1848/04, LEX nr 166820). Tym samym Sąd rozpoznający powództwo opozycyjne jest bezwzględnie związany wyrokiem wydanym w sprawie między wierzycielem a dłużnikiem co do ustalonego w sentencji obowiązku świadczenia. W kontekście zaś twierdzeń A. C. o szkodzie oraz jej zarzutów naruszenia art. 77 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 417 k.c. wskazać trzeba, że tryb dochodzenia naprawienia szkody wyrządzonej przez

wydanie prawomocnego orzeczenia określa przepis art. 417<sup>1</sup> k.c., a nadto, że nawet w postępowaniu o zasądzenie odszkodowania sąd jest związany prawomocnymi orzeczeniami wydanymi w postępowaniu stanowiącym według powoda źródło szkody, gdyż postępowanie o zasądzenie odszkodowania nie może stać się nieprzewidzianym w porządku prawnym trybem wzruszenia prawomocnych orzeczeń (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2002 r., I CK 83/02, LEX nr 77030).

W tej sytuacji, powódka mogła podnieść co najwyżej zarzut potrącenia innej wierzytelności przysługującej jej przeciwko Gminie Miasto S., tj. takiej, która nie prowadziła do wzruszenia ustaleń sądów w ramach już prawomocnie rozpoznanej sprawy. Zwrócić należy więc uwagę, że w wywiezionej apelacji A. C. argumentowała m.in. iż wierzytelność przedstawiona do potrącenia obejmuje szkodę wyrządzoną przez pozwaną w latach 2000-2006, a więc wykracza poza zdarzenia powstałe w sprawie I C 1598/04.

Po pierwsze jednak należy przypomnieć, że w zgłoszonym w sprawie zarzucie potrącenia powódka wyraźnie sprecyzowała, iż kwota potrącenia 152.207,06 zł obejmuje okres od 1 stycznia 2000 r. do 31 marca 2004 r. (k. 55), a zatem okres o którym prawomocnie rozstrzygnięto w tytule wykonawczym, którego pozbawienia wykonalności się domaga.

Po wtóre, niezależnie od tego Sąd odwoławczy stwierdził, iż zarzut potrącenia został sformułowany przez powódkę po upływie terminu wskazanego w art. 843 § 3 k.p.c., co czyniło go sprekludowanym i przez to bezskutecznym. Na marginesie, dezaktualizowało to potrzebę czynienia jakichkolwiek nawet rozważań co do relacji pomiędzy zarzutem potrącenia a prawomocnością materialną wyroku.

Zgodnie z powyższym przepisem, przewidującym prekluzję procesową do zgłaszania zarzutów stanowiących podstawę powództwa z art. 840 k.p.c., wszystkie te zarzuty powinny być zgłoszone już w pozwie, pod rygorem utraty prawa korzystania z nich w dalszym postępowaniu. W przepisie tym chodzi o pozew w znaczeniu pisma procesowego wszczynającego postępowanie w sprawie, w którym należy wskazać wszelkie zarzuty, pod rygorem ich utraty, bez względu na to, kiedy pozew, jako opłacony lub zwolniony od opłat, wywołał skutki procesowe, jak również bez względu na to, kiedy wywołał skutki związane z jego doręczeniem. Wobec tego dochodzi do prekluzji zarzutu potrącenia, jeśli nie został zgłoszony w pozwie, a dopiero w kolejnym piśmie procesowym. Przepis art. 843 § 3 k.p.c. prekluzję zarzutów łączy bowiem z wniesieniem pozwu a nie jego opłaceniem lub doręczeniem pozwanemu (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 kwietnia 2005 r., III CK 504/04, LEX nr 151662). Ponadto, jak przyjmuje się w judykaturze, przepis ten mówiąc o przytoczeniu zarzutów ma na względzie powołanie się na określone zdarzenia mogące stanowić podstawy powództwa przeciwegzekucyjnego, np. powołanie się - gdy chodzi o powództwo oparte na art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. - na wygaśnięcie egzekwowanego zobowiązania w oznaczonej wysokości wskutek zapłaty, potrącenia określonej wierzytelności (art. 498 k.c.) lub zwolnienia z długu (art. 508 k.c.). Błędne jest przy tym założenie, iż zarzutem w rozumieniu art. 843 § 3 k.p.c. jest samo twierdzenie o wygaśnięciu egzekwowanego zobowiązania, co umożliwiłoby przyjęcie, że przepis ten w takim ujęciu nie stanowiłby przeszkody w późniejszym przytoczeniu zdarzeń, wskutek których egzekwowane zobowiązanie wygasło (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2007 r., V CSK 141/07, OSNC 2008/11/131).

W uwarunkowaniach faktycznych niniejszej sprawy stwierdzić zatem trzeba, iż w pozwie wniesionym w dniu 29 marca 2011 r. A. C. naprowadziła jedynie twierdzenia na okoliczność błędów w treści tytułu wykonawczego, lecz nie podniosła zarzutu potrącenia ani też nawet nie powoływała się na wygaśnięcie egzekwowanej wierzytelności, co podniosła dopiero w piśmie procesowym z dnia 21 października 2011 r. co do kwoty 152.207,06 zł. Z kolei zarzut potrącenia na kwotę 574.922,32 zł, zresztą bez dokładniejszego doprecyzowania szczegółów takiej wierzytelności (choć zdaje się dotyczyć opłat rocznych za wieczyste użytkowanie w okresie 2000-2004), został sformułowany przez powódkę w piśmie procesowym z dnia 10 stycznia 2013 r., złożonym już po zamknięciu rozprawy. Z tych przyczyn należało uznać zarzut potrącenia powódki za spóźniony, co dodatkowo wyłączało potrzebę jego merytorycznego rozpoznania.

Mając na uwadze powyższe rozważania, na podstawie przepisu art. 385 k.p.c., należało oddalić apelację jako bezzasadną.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny wydał na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99 i art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 490).

SSA M. Gołuńska SSA H. Zarzeczna SSA R. Iwankiewicz